

347.4 (367)

Dr. VIDAN O. BLAGOJEVIĆ, ADVOKAT

IZJEDNAČENJE OBLIGACIONOG PRAVA
U SLOVENSKIM DRŽAVAMA

1466

14-21

BEOGRAD, 1933.

Уведено у нови инвентар бр. 546

11 јануара 1942 год.

Београд

I. SJAZD PRÁVNIKOV ŠTÁTOV SLOVANSKÝCH
V BRATISLAVE DŇA 8-10-IX-1933

БИБЛИОТЕКА
гараства Правде
Бр.

ПРАВОСУДЕ · PRAVOSUDJE

ЧАСОПИС ЗА СУДСКУ ПРАКСУ · ČASOPIS ZA SUDSKU PRAKSU

Godina II

Beograd, avgusta 1933

Broj 15—16

Dr. VIDAN O. BLAGOJEVIĆ
advokat

IZJEDNAČENJE OBLIGACIONOG PRAVA U SLOVENSKIM DRŽAVAMA

referati o gornjem pitanju za Kongres pravnika Žavja, koji će se održati 8.—10. septembra 1933. god. u Bratislavskoj. Glavni referent je dr. Ivan De Riba, profesor Univerziteta u Liovu (Poljska). Dr. Ján Gábor, profesor Univerziteta u Sofiji (Bugarska), dr. František Geras, profesor Univerziteta u Lubljani (Slovenija), dr. František Sedlák, profesor Univerziteta u Brnu (Čehoslovačka) i delimično stara a delimično nova Jugoslavija.

4) Koreferat po gornjem pitanju za Kongres pravnika Žavja, koji će se održati 8.—10. septembra 1933. god. u Bratislavskoj. Glavni referent je dr. Ivan De Riba, profesor Univerziteta u Liovu (Poljska). (Posebni otisak.) dr. Ján Gábor, profesor Univerziteta u Sofiji (Bugarska), dr. František Geras, profesor Univerziteta u Lubljani (Slovenija), dr. František Sedlák, profesor Univerziteta u Brnu (Čehoslovačka).

5) Diskurs o temi: "Da li su slovenske države jedno vreme pravne područje nekog od Slovenskih zaboravica prema ugovoru o prijateljstvu i slobodi na svu potrebu istovjeti sa tadašnjim ustrojstvom i pravom Slovenske, Beogradske, Škotske, Engleske, Francuske, Španjolske, Beloruske, Litvanske, Poljske, Rumunjske, Grčke, austro-ugarskog

32674

BEOGRAD, 1933.

ŠTAMPARIJA Ž. MADŽAREVIĆ, CARA NIKOLE II 3., TELEFON 21-129

HRVATSKO-MAĐARSKA DRAŽNIČKA IZDANJA

Broj 12—18

Beograd, sreda 1933.

Godina II

DR. VIDAN O. BLAGOJEVIĆ
tačnije

IZJEDNAČENJE OBLIGACIONOG PRAVA U SLOVENSKIM DRŽAVAMA¹⁾

Univerzitet u Beogradu

BEograd, 1933.

STAMPARIA Š. MUDRARIĆ, ČARSKA NIKOĆ 11, TELEFON SI-1151

I. STAVD PRVANIKOV STATUA SRDOVANSKICH
A BRATISLAVE DNE 8-10-X-1933

Dr. Vidan O. Blagojević
advokat

IZJEDNAČENJE OBLIGACIONOG PRAVA U SLOVENSKIM DRŽAVAMA¹⁾

Veliki istoriski događaji, koji prestavljaju velike pokrete naroda jednih protiv drugih, povlače za sobom nove poglедe na svet u vezi sa novim potrebama. Tako tumačimo pojavu *Code Napoléon-a* sa svima ostalim zakonnicima i zakonima u Francuskoj iz toga doba, koji su francuskom narodu dali jedinstveno zakonodavstvo i koji su na daleko nadživeli Napoleonove pobjede, pojavu jedinstvenog sudskeg zakonodavstva u Nemačkoj carevini posle ujedinjenja nemačkog naroda 1871. god., koje je pronošlo mnogo veću slavu nemačkom narodu od njegove vojske i njegovog oružja, izjednačenje gradanskog prava u Švajcarskoj putem *Code civil suisse* i *Code des obligations*, posle dugog zajedničkog života i napora da se tri grupe švajcarskih gradana, raznog etničkog i lingvističkog porekla, osete jedno u zakonskom pogledu, kao što se osjećaju jedno u ljubavi prema zajedničkoj otadžbini, pokret Skandinavskih država da se zajedničko etničko i lingvističko poreklo manifestuje zajedničkim privatno-pravnim zakonodavstvom, delimično ostvarenim, pokret Južno-američkih republika u istom smislu i dr.

Iz velikog rata, koji prestavlja neosporno najveći istoriski događaj od Francuske revolucije pa na ovamo, izašle su stvorene, u glavnom po principu nacionaliteta i pošto su ostvareni saveznički ratni ciljevi, najbolje izraženi u četrnaest tačaka predsednika Vilsona, nove Slovenske države: Poljska i Čehoslovačka i delimično stara a delimično nova Jugoslavija.²⁾

¹⁾ Koreferat po gornjem pitanju za Kongres pravnika Slovenskih država, koji će se održati 8.—10. septembra 1933. god. u Bratislavi (Čehoslovačka). Glavni referent je G. D-r Roman Lonšan De Berije, profesor Univerziteta u Lavovu (Poljska), a koreferenti su: G. D-r Josif Fadenheft, profesor Univerziteta u Sofiji (Bugarska), G. D-r Gregor Krek, profesor Univerziteta u Ljubljani (Jugoslavija) i G. D-r Jaromir Sedlaček, profesor Univerziteta u Brnu (Čehoslovačka).

²⁾ Diskusija o tome: *Da li je Jugoslavija stara ili nova država* zanimala je jedno vreme pravne pisce, između kojih navodimo G. Slobodana Jovanovića prof. Univerziteta u Beogradu, koji je svoje gledište na ovo pitanje izložio u delu *Ustavno pravo Kraljevine Srba, Hrvata i Slovenaca*, Beograd 1924. god. str. 10. i ost. i G. D-r Danilo Danić, sudija Apelacionog suda u Beogradu, koji je svoje gledište izložio u članku pod naslovom: *Da li je Kraljevina Srba, Hrvata i Slovenaca stara ili nova država*, objavljenom u zbirici rasprave pod naslovom: *Razvitak administrativnog sudstva u Srbiji*, Beograd 1926. godine.

Postoje u glavnom *tri* gledišta na ovo pitanje: *prvo*, po kome je Kraljevina Jugoslavija produženje bivše Kraljevine Srbije i u unutrašnjem i u spoljnem pogledu, *drugo*, po kome je Kraljevina Jugoslavija nova država,

Zadovoljeni u glavnom u svojim nacionalnim pretenzijama i idealima,³⁾ ova tri slovenska naroda, posle političkog jedinstva, posledice oslobođenja, kao prvu osetili su potrebu za izjednačenjem zakonodavstava u svojim državama. Otuda snažan pokret u ovom pravcu kod njih i veliki napor da se izjednačenje zakonodavstva što pre izvrši. Ovako posmatrano, izjednačenje zakonodavstva jeste najveći i najčvršći faktor u stvarnom ujedinjenju slovenskih naroda u svoje nacionalne države.⁴⁾

stvorena ugovorima o miru od biv. Kraljevine Srbije i pokrajina biv. Austro-ugarske monarhije, i treće, po kome je Kraljevina Jugoslavija sa gledišta međunarodnog prava stara država s toga što stvaranje ondašnje Države Srba, Hrvata i Slovenaca nije izazvalo nikakav prekid u dotadanjem sistemu međunarodnih ugovora Kraljevine Srbije, a sa gledišta ustavnog prava nova država, pošto je stvaranjem ondašnje Države Srba, Hrvata i Slovenaca izvršen potpun prekid u dotadanjem ustavnom stanju Kraljevine Srbije i nastao nov ustavni period ondašnje Kraljevine Srba, Hrvata i Slovenaca, današnje Kraljevine Jugoslavije. Ne ulazeći sa više detalja u ovo interesantno pitanje, naglašujemo samo, da je najveći broj pravnika prišao ovom trećem gledištu koje zastupa G. Slobodan Jovanović u gore navedenom delu.

³⁾ Razvitak ovih novih država u genezi rata i principa narodnosti izložili smo u našoj doktorskoj tezi pod naslovom: *Le principe des nationalités et son application dans les Traitées de paix de Versailles et de Saint-Germain*. Paris 1922.

⁴⁾ Problem izjednačenja sudskega zakonodavstva u Jugoslaviji podelio je jugoslovenske pravnike u dva tabora: jedni, malobrojniji, pretežno iz reda srpskih pravnika, zastupaju ideju izjednačenja sudskega zakonodavstva u Jugoslaviji, prvenstveno po ugledanju na Francusku, Švajcarsku, Nemačku, drugi, mnogobrojniji, pretežno iz reda hrvatskih i slovenačkih pravnika, zastupaju u glavnom ideju proširenja već postojećeg austrijskog zakonodavstva u izvesnim pokrajinama Jugoslavije, na celu državnu teritoriju. U prve pravnike dolaze u prvom redu G. Živojin Perić, prof. Univerziteta u Beogradu, G. D-r Danilo Danić, sudija Apelacionog suda u Beogradu, a naročito G. D-r Dragutin Janković, advokat i predsednik Advokatske komore u Beogradu, honorarni profesor Univerziteta u Beogradu, koji je izazvao živo interesovanje za ovo pitanje svojim člankom pod naslovom: *Duh i jezik zakona*, objavljenom u *Branici*, organu Beogradske Advokatske komore sv. za januar-februar 1931. god. Na ovaj članak odgovorio je prestavnik druge grupe pravnika G. D-r Ivan Maurović, prof. Univerziteta u Zagrebu u članku pod istim naslovom, objavljenom u *Arhivu za pravne i društvene nauke*, organu Pravnog fakulteta u Beogradu sv. za januar 1932. god., pa je G. D-r Maurović odgovorio G. D-r Janković u članku pod istim naslovom, objavljenom u *Arhivu*, sv. za mart 1932. god. U ovim člancima iscrpljeni su argumenti s jedne i s druge strane gotovo u potpunosti. Upućujući zainteresovane na gornje članke i zbog nemanja prostora da bi se duže pozabavili ovim vrlo važnim pitanjem, mi gornje registrujemo sa izjavom, da se u potpunosti solidarišemo sa mišljenjem i zaključcima G. D-r Jankovića, iznetim u gornjim člancima.

Izjednačenjem zakonodavstva bavio je se *Prvi zbor pravnika u Zagrebu* 1924. god., gde su po pitanju *Pravne tehnike* saslušani referati G. D-ra Dragoljuba Arandelovića prof. Univerziteta u Beogradu i G. D-ra Metoda Dolenca, prof. Univerziteta u Ljubljani, kao i po pitanju *Pravne pomoći* saslušani referati G. D-ra Janka Babnika, predsednika Višeg zemaljskog suda u Ljubljani, G. D-ra Janićija Jovanovića, prvog sekretara Kasacionog suda u Beogradu i G. D-ra Milana Majera na radu u odeljenju za pravosude u Zagrebu. (V. Spomenicu na *Prvi zbor pravnika Kraljevine Srba, Hrvata i Slovenaca — Zagreb 1925. god.*) — Isto tako pitanjem Izjedna-

U Jugoslaviji je izjednačenje sudskega zakonodavstva išlo privično sporo. Taj rad nije ni danas dovršen, jer se ima da donese jedinstveno građansko zakonodavstvo sa trgovackim zakonodavstvom za celu državu (građanski i trgovacki zakonik), u projektu u glavnom završeno. Isto tako ima se uskoro kodifikovati i pomorsko pravo, u projektu završeno. Uz ove glavne materije, doći će sporedni zakoni, u projektu delimično izrađeni, kao zakon o sudsakom postupku u nespornim delima, zakon o likvidaciji fideicomisa ukinutih Vidovdanskim ustavom iz 1921. god., unificirani zakoni o menici i čeku izrađeni na osnovu Ženevske konvencije, zakon o uređenju međuverskih odnosa, zakon o porodičnim zadrugama i dr. Ali je izjednačenje izvršeno po predmetu građanskog parničnog postupka sa zakonom o izvrešnju i obezbedenju, doneti su jedinstveni zakoni o menici, čeku, vanstečajnom pravnom poravnjanju i stečaju uz jedinstven zakon o pobijanju pravnih dela van stečaja, zatim, zakon o zemljišnim knjigama, organizaciji sudova, državnog tužioštva, zakon o advokatima i javnim beležnicima, i što je najvažnije, unificirano je u potpunošti materijalno i formalno krivično zakonodavstvo.

Tek posle završenog izjednačenja sudskega zakonodavstva, prestaće anormalna situacija koja mnogo podseća na zakonsku federaciju u jednoj unitarističkoj državi kakva je Jugoslavija. Prestaće šest pravnih područja — Sprsko, Crnogorsko, Hrvatsko-Slavonsko, Slovensko-Dalmatinsko, Bosansko-Hercegovač-

čenja bračnih prava u našoj državi bavio se *Drugi kongres pravnika u Ljubljani* 1926. godine. — Referenti: G. D-r Rado Kušelj, prof. Univerziteta u Ljubljani, G. Aleksandar Andrejević, sudija Apelacionog suda u Skoplju, G. D-r Bertold Ajzner, senatski predsednik Vrhovnog suda u Sarajevu i G. D-r Edo Lovrić, profesor Univerziteta u Zagrebu. (V. Spomenicu na *Drugi kongres pravnika Kraljevine Srba, Hrvata i Slovenaca — Ljubljana 1927. god.*) — I *Treći kongres pravnika* izučavao je pitanje: *Izvršenja civilnih presuda i presuda izbranih (obraničkih) sudova kako prema državi tako i prema privatnim licima*, materijom, koju je neizjednačeno zakonodavstvo u našoj državi stavilo u prvi red. Referenti su po ovom pitanju bili: G. Živojin Perić prof. Univerziteta u Beogradu, G. D-r Miroslav Matica pravni tajnik obraničkog suda Zagrebačke berze u Zagrebu i G. D-r Viljem Krejčia advokat u Ljubljani (V. Spomenicu na *Treći glavnu skupštinu kongresa pravnika Kraljevine Srba, Hrvata i Slovenaca — Zagreb 1927. god.*)

Naročito je za preporuku, radi upoznavanja rada na izjednačenju zakonodavstva u Jugoslaviji, konsultovati članak J. Péritch: *Les efforts d'unification législative de la Yougoslavie en comparaison avec ceux de la Pologne, La Themis Polonaise, 1930, vol. V.* i članak g. Dr. Danila Danića sudije Apelacionog suda u Beogradu pod naslovom: *Federalizam pravosuda u našoj državi*, objavljen u *Arhivu*, sv. za juli — avgust 1926. god.

Na *Skupštini Udruženja sudija Kraljevine Jugoslavije* održanoj 5. i 6. juna 1933. god. u Beogradu, prvo pitanje stavljeno na dnevni red bilo je *Izjednačenje zakonodavstva u Jugoslaviji*. Odlični referenti g. Dr. Toma Pavlović, predsednik odeljenja Apelacionog suda u Novom Sadu, g. Dr. Danilo Danić, sudija Apelacionog suda u Beogradu i g. Dr. Ivo Matijević, sudija na radu u Zakonodavnom odeljenju Ministarstva pravde i jedan od urednika *Pravosuda*, u svojim veoma zapaženim referatima izneli su u glavnom gledište svega jugoslovenskog pravništva po gornjem pitanju. Nji-

ko i Vojvodansko-Ugarsko, da ustupe mesto jednom jedinom pravnom području — Jugoslovenskom. U ovako sastavljenoj zemlji kao što je Jugoslavija, posle nacionalnog-političkog ujedinjenja, izjednačenje zakonodavstva jeste prva potreba. Ono će cementirati državnu zgradu, koja će na taj način dobiti svoju definitivnu unutrašnju fisionomiju.

Ovako posmatrano, izjednačenje zakonodavstva je osnovni elemenat unutrašnjeg mira jedne države. Ono stišava strasti i ubrzava osećaj kod gradana da su jedno, pošto se nalaze pod vladom jednih jedinstvenih zakona.

Dok se domaće zakonodavstvo ranije razvijalo prilično nezavisno od drugog inostranog zakonodavstva pod uticajem domaćeg, pretežno običajnog prava, dотле danas ono sleduje u glavnom, razvoj drugih stranih zakonodavstava u istoj materiji, koja se opet kreće prema izvesnim unapred utvrđenim međunarodnim pravilima.

Veliki razvoj međunarodnog života izazvao je potrebu za unifikacijom izvesnih pravnih materija ili bar za utvrđivanjem izvesnih unapred određenih pravila, kojih će se države pridržavati u slučaju sukoba stranog zakona sa domaćim. Taj pokret ne samo da ne treba suzbijati, već na protiv, treba ga svim sredstvima razvijati, kako bi se sa unifikacijom doneo i drugi duh u međunarodnim odnosima, a iz međunarodne saradnje izbio osećaj, da se na ovaj način sarađuju na nečemu višem — idealnijem, što

hovi referati ističu potrebu izjednačenja sudskog zakonodavstva u našoj državi iznoseći sve štetne posledice od još neizjednačenog zakonodavstva sa opravdanom kritikom načina dosadašnjeg izjednačenja zakonodavstva u Jugoslaviji putem prevoda ili presadivanja Austriskog zakonodavstva. U istom redu ideja veoma je značajan referat g. Budimira Plakalovića, sudije okružnog suda za grad Beograd pod naslovom: *Šta treba učiniti ili izmeniti pa da se sudenje ubrza, olakša i smanje troškovi*. Tu su iznete s dozakima sve rdave strane rđavo prevedenih austrijskih originala, naročito zakona koji su kao takvi postali izjednačeni zakoni u Kraljevini Jugoslaviji. (V. Spomenic Skupštine Udrženja suda Kraljevine Jugoslavije koju su uredili g. g. Stojan Jovanović, Dr. Ivo Matijević i Dr. Ferdo Čulinović kao i Pravosude za juni 1933. god.).

U istoj Spomenici objavljena je rezolucija sudiskog reda Kraljevine Jugoslavije, čiji se prvi deo odnosi na izjednačenje zakonodavstva. On glasi: „Da se rad na izjednačenju zakonodavstva, a naročito sudskog, ubrza koliko je moguće više. Pri izradi izjednačenog zakonodavstva da se imaju na umu kako rezultati same nauke, tako i potrebe, pogledi i današnje stanje našega naroda, kao i rezultati postignuti u sudskoj praksi. Samo ujedinjene teorija i praksa mogu dati željene rezultate.

„U pogledu novog zakonodavstva, koje je došlo da zadovolji potrebu unifikacije jugoslovenskog prava sudijski red nalazi, da ono u velikom broju slučajeva ne zadovoljava sa jezične strane duh i osećanje našega naroda. Positivno pravo mora da bude tako napisano i izloženo, da bude, prosečno uvez, pristupačno po duhu i smislu svima slojevima našega naroda. Birokratska, i suviše stručna terminologija, upotrebljena i tamo gde joj nema mesta, mora se ispraviti i biti zamenjena takvom terminologijom, koja će istovremeno zadovoljiti i duh i jezik i pravno osećanje naroda. Moderno pravo nije više svojina birokrata, već celog naroda iz koga je i poniklo.“

vodi napretku i opštem smirivanju duhova. Ideja mira najsolidnije se zida na pokretu za unifikaciju zakonodavstva. S toga ovaj pokret prihvata i pozdravlja svaki ubedeni pacifista.

Iz ove međunarodne saradnje izlaze obično pravna pravila koja su često usvojena od predstavnika svih država učesnika kao izraz njihovog zajedničkog pravnog shvatanja ili njihove zajedničke potrebe po izvesnoj pravnoj materiji ili pravnom principu. Ta pravna pravila stvaraju osnove, ili bolje rečeno zakon — tip odnosne materije, koji svaka država može da usvoji. Jednom usvojeno međunarodno pravilo od dotične države služi kao uzor — ugled domaćem zakonodavcu, koji svoje domaće zakone saobražava ovom međunarodnom pravilu. Na taj način, ovo pravilo postaje opšte: i međunarodno i domaće, što je krajnji cilj svih onih koji polažu svoje nade u unifikaciju zakonodavstva kao neophodnu etapu u pokretu za opšti mir.

Iz ovih izlaganja ne treba izvući zaključak, da je prvo potrebno sačekati sa izjednačenjem domaćeg zakonodavstva u Slovenskim državama pa tek onda pristupiti izjednačenju zakonodavstva Slovenskih država. Na protiv, još nezavršen rad na izjednačenju privatnog prava u Slovenskim državama, neosporno najvažnije pravne materije, treba da bude podstrek, da se pristupi pripremama ka izjednačenju izvesnih materija privatnog prava, kako bi one ovako izjednačene ušle u pozitivno pravo Slovenskih država. Poči obratnim putem t. j. da se prvo sačeka sa izjednačenjem domaćeg privatnog prava, pa tek onda da se pristupi izjednačenju zakonodavstva Slovenskih država, dovelo bi do ukidanja, dopunjavanja ili menjanja već postojećeg pozitivnog zakonodavstva, što je nesumnjivo mnogo teže, naročito kad je u pitanju potpuno novo zakonodavstvo, kao što bi bio slučaj sa unificiranim zakonodavstvom Slovenskih država. S toga je, po našem mišljenju, naročito za preporuku, da se sada kod još neizjednačenog privatnog pravnog zakonodavstva u Slovenskim državama forsira rad na unifikaciji izvesnih materija iz privatnog prava. Na taj način Slovenske države dobije bolje zakonodavstvo nego što bi ga inače dobile, pošto će se u uzajamnim diskusijama između pravnika Slovenskih država odnosne pravne materije svestrano pretresati, iz čega će izaći savršeniji zakoni. U tom pogledu za preporuku je da se uzimaju za osnovu već izrađeni međunarodni projekti odnosnih materija ili ratifikovane konvencije o međunarodnoj unifikaciji izvesnih materija privatnog prava, kako bi se na taj način docnije lakše pristupilo internacionalizaciji onih pravnih materija koje su između Slovenskih država već izjednačene. Da li u tom radu treba uzeti u obzir i običajno pravo Slovenskih država, zavisi od materije koja se ima da izjednači, i ako mi ne verujemo da postoji jedno isto običajno pravo u Slovenskim državama ostalo od zajedničkog života svih Slovenskih naroda u zajedničkoj postojbini. Ono još manje postoji u podsvesti Slovenskih naroda naročito s toga, što Slovenski narodi imaju vrlo malo svojih originalnih pravnih

institucija čisto slovenskog porekla u privatnom pravu, a u koliko ih imaju, te institucije dobile su sasvim novu fizionomiju i adaptirale se novim modernim potrebama države i naroda.

Zajednički rad na unifikaciji slovenskog privatnog prava nesumnjivo će zbljižiti pravnike istog slovenskog porekla. Dolazeći u bliži dodir pravnici će se bolje upoznati, kao što će bolje upoznati pravničke institucije dotične Slovenske države iz čega će ponići jači slovenski osećaj i svest o potrebi rada na zajedničkom pravnom poslu. Slovenski pravnici će uneti u ovaj rad nove metode a izneti nova shvatanja prečišćena i utvrđena uzajamnom dugom i prijateljskom saradnjom, što će ih u tolikoj meri zbljižiti i ospособiti, da će moći kompaktni i potpuno upućeni i spremni istupiti na međunarodnim pravničkim skupovima i zajednički braniti svoja shvatanja i svoja gledišta.

Ovako posmatran rad na izjednačenju prava Slovenskih država ima jednu širu osnovu: opštu pacifikaciju. Evo razloga: Unutrašnje izjednačenje zakonodavstva donosi unutrašnji mir i konsoliduje unutrašnje stanje u dotičnoj Slovenskoj državi čije su granice obeležene ugovorima o miru. Izjednačenje zakonodavstva Slovenskih država u najvećem stepenu deluje pacifikatorski na odnose dotičnih Slovenskih država. Ono je osnov na kome se najsigurnije i najčvrše zida zgrada mira između Slovenskih država. Istepajući zajedno na međunarodnim pravničkim skupovima, pošto su izjednačili svoja domaća zakonodavstva, Slovenske države deluju na ostale neslovenske države prvo primjerom da kad se dobrom voljom izjednačilo zakonodavstvo Slovenskih država da se isto tako dobrom voljom može izjednačiti i ostalo zakonodavstvo između Slovenskih i neslovenskih država. Drugo, akcija će se sa strane Slovenskih država osetiti i u metodama i u shvatanjima, s toga što će Slovenske države pristupiti radu na izjednačenju zakonodavstva sa neslovenskim državama po već utvrđenim metodama i shvatanjima koji su dali dobre rezultate u radu na izjednačenju zakonodavstva Slovenskih država. Najzad, u vodećim međunarodnim pravničkim krugovima na taj način doći će slovenski pravnici do jačeg izražaja, pošto je opšte poznata stvar da Slovenske države imaju odlične pravnike, među kojima ih ima i sa međunarodnom reputacijom. Zajednička saradnja slovenskih pravnika na međunarodnim pravničkim skupovima posle izjednačenog zakonodavstva u Slovenskim državama daće prilike međunarodnom pravništvu da se bliže upozna sa slovenskim institucijama, a neosporno je da će se na taj način talas slovenskog prava veoma moćno osetiti u međunarodnom pravničkom moru. Međusobna pak upoznavanja i usvajanje jedinstvenih pravnih institucija u svima državama ublažava zaoštrenosti i sukobe koji najčešće dolaze zbog nedovoljne upućenosti i zbog nepoznavanja stvarnog ili uobraženog osnova za sukob, te će tako saradnja pravnika Slovenskih država na međunarodnim skupovima imati za posledicu širenje ideje mira me-

đu narodima, ideje kojoj celokupno civilizovano čovečanstvo, a po gotovu Sloveni, teže i treba da teže.

Izjednačenje zakonodavstva u Slovenskim državama jeste jedan sasvim nov pojam ponikao iz osećaja solidarnosti Slovена i potrebe da se na onom delu Evrope, na kome se Sloveni nalaze, a koji je bio do nedavno poprište strahovitih borbi, pokuša sa jednim pokretom koji vodi stišavanju duhova. Sloveni nemaju zavojevačke namere, ali osećaju potrebu za bližom saradnjom, bližim kontaktom, zbog čega naročito ovaj pokret treba srdno prihvati i pomoći.

Ali ovaj rad nije ni malo lak. On traži postojanost, iskrenost i otvorenost, a naročito dobre metode.

Prvi kongres pravnika Slovenskih država u Bratislavi ima da pokaže šta o ovom pokretu misle ugledni slovenski pravnici. Iz njihovih izlaganja rodiće se ideje koje će dovesti do željenog cilja. Za sada mislimo da se treba zadovoljiti samo sa ovom izmenom mišljenja u neku ruku, izvlačenjem opštih pravila iz celog pokreta, utvrđivanjem metoda za rad. Ako se to postigne, mnogo će se postići. Tada će ovom poslu biti obezbeden uspeh.

Kojim putem da podemo?

Neobično interesantan put pretstavlja nam Konfederacija nemačka, postala 1815. god., sa ugovorima koji su ponikli zasebno između pojedinih država Konfederacije o regulisanju sukoba zakona i jurisdikcije. Ovaj pokret doveo je posle jednog pobedonosnog rata do federalne države — Nemačkog carstva. Pokret je se ovaj dakle razvijao u političkom i istoriskom ambijentu: težnji nemačkog naroda za jedinstvom.⁵⁾

Slovenske države nemaju slične aspiracije. One ne mogu poći sličnim putem.

Drugi interesantan put bio bi obeležen radom država koje su izabrale takve materije za unifikaciju da one isključuju svaki politički ili socijalni sukob a po svojoj prirodi čine zasebne celine u pravu i pogodne su za međunarodno propisivanje. To je t. zv. intelektualna svojina: industrijska i književna — umetnička svojina. Zaštita prve normirana je u Pariskoj konvenciji od 20. marta 1883. god. a revidirana u Brislu 14. decembra 1900. god. u Vašingtonu 2. juna 1911. god. i u Hagu 6. novembra 1925. god., a zaštita druge normirana je u Bernskoj konvenciji od 9. septembra 1886. god. a revidirana u Parizu 4. maja 1896. god., u Berlinu 13. novembra 1908. god. i u Rimu 2. juna 1928. god. Karakteristika ovih konvencija jeste u tome što im mogu sve države

⁵⁾ V. E. Bartin: *Principes de Droit International Privé selon la loi et la jurisprudence françaises*, Paris 1930, T. I. pp. 77 et suiv.

pristupiti sa ili bez rezervi i što postoji jedan centralni organ — Unija — koji vezuje sve države potpisnice ovih konvencija.⁶⁾

Domen ovog pothvata je veoma ograničen. Specijalne materije koje režira već su sve zakonski normirane u Slovenskim državama, koje su uz to pristupile gornjim međunarodnim konvencijama, te su tako ove pravne materije posrednim — međunarodnim — putem u glavnom izjednačene u Slovenskim državama. Za jedan širok zamah kakav treba da uzme izjednačenje zakonodavstva u Slovenskim državama, eksperimentat sa gornjim

⁶⁾ V. J. Péritch, prof. de la Faculté de Droit de l'Université de Belgrade: *La propriété scientifique*, compte rendu présenté à l'Académie royale de Serbie, sur le rapport de MM. le sénateur F. Ruffini (Rome) et le prof. J. Wigmore (Chicago) concernant la propriété scientifique et soumis à la Société des Nations (Genève). Belgrade 1924. sa tamo navedenom literaturom. — Dr. Janko Šuman: Bernska konvencija za zaštitu književničkih i umetničkih dela i njene revizije. Beograd 1928., članak od istog pisca pod naslovom: Intelektualna svojina i međunarodno zakonodavstvo, objavljen u *Arhivu*, sveska za mart 1930., str. 197. i ost. kao i članak od istog pisca: L'adhésion du Royaume de Yougoslavie à la Convention de Berne pour la protection des œuvres littéraires et artistiques, objavljen u *Annuaire de l'Association Yougoslave de Droit International* — première année, p. p. 234 et suiv. — Naš članak pod naslovom Autorsko pravo objavljen u *Ekonomistu* za juni 1924. g. — Arnold Raestad: La Convention de Berne revisée à Rome 1928. Paris 1931. Les Editions Internationales.

Naša država pristupila je 26. februara 1921. god. *Pariskoj konvenciji za zaštitu industrijske svojine* revidiranoj u Vašingtonu, pošto je industrijsku svojinu zaštitila uredbom od 15. novembra 1920. god. ozakonjenom Višovdanskim ustavom. Zakon o zaštiti industrijske svojine od 17. februara 1922. god. (*Službene Novine* br. 69—IX. od 28. marta 1922. god.) pretrpeo je izmene i dopune 27. aprila 1928. god., usled pristupanja naše države Konvenciji o zaštiti industrijske svojine potpisanoj u Hagu 6. novembra 1925. god. Zakon je ovaj objavljen sa potrebnim uredbama u *Službenim Novinama* br. 223—LXXII. od 26. septembra 1928. god. U istim *Službenim Novinama* objavljen je i zakon o Aranžmanu o međunarodnom registrovanju fabričkih i trugovačkih žigova potписанom u Hagu 6. novembra 1925. god. koji nosi datum 19. juna 1928. god. zajedno sa Pravilnikom od 5. jula 1928. god. o izmeni naredbe o postupku pri zaštiti predmeta industrijske svojine na osnovu međunarodnih ugovora. — Pristupanje naše države Konvenciji o zaštiti industrijske svojine notificirano je u Bernu 29. avgusta 1928. god.

Naša država pristupila je 17. juna 1930. god. *Bernskoj konvenciji za zaštitu književnih i umetničkih dela* popravljenoj i dopunjenoj u Berlinu 13. novembra 1908. god. sa dopunskim protokolom potpisanim u Bernu 20. marta 1914. kao što je pristupila istoj Bernskoj konvenciji popravljenoj i dopunjenoj u Rimu 2. juna 1928. god. Istoga dana t. j. 17. juna 1930. god. izvršena je ratifikacija ove Konvencije u Bernu. Zakon od 22. marta 1930. god. (*Službene Novine* br. 153—LVII. od 9. jula 1930. god.) sadrži ovu Konvenciju u obe redakcije sa dopunskim protokolom.

Prethodno je naša država donela zakon o zaštiti autorskog prava od 26. decembra 1929. god. (*Službene Novine* br. 304—CXXIX. od 27. decembra 1929. god.) sa ispravkom u ovom zakonu od 8. februara 1930. god. (*Službene Novine* br. 36—XIII. od 15. februara 1930. god.) sa Pravilnikom za izvršenje zakona o zaštiti autorskog prava od 5. februara 1930. god. (*Službene Novine* br. 52—XVIII. od 6. marta 1930. god.) sa ispravkom ovom Pravilniku od 7. marta 1930. god. (*Službene Novine* br. 62—XXII. od 18. marta 1930. god.). Sem toga, u vezi sa ovim zakonom objavljen je i Pravilnik o ustanovljenju Saveta stručnjaka u oblasti autorskog prava od 26. februara 1930. god. (*Službene Novine* br. 52—XVIII. od 6. marta 1930. god.).

konvencijama nije dovoljno ubedljiv. Ono što se može usvojiti iz ovoga posla, to je rad propagatora ideje o zaštiti intelektualne svojine, koji putem međunarodnih kongresa i predloga zakona — tipa o zaštiti književne i umetničke svojine sa neobičnom energijom vojuju za svoje ideje. To ubedenje može preći i na slovenske pravnike koji treba da brane ideju o unifikaciji prava u Slovenskim državama sa istom odlučnošću.

Treći interesantan put bio bi put kojim ide Liga Naroda u unifikaciji privatnog prava. Preko svojih izvanrednih stručnjaka a uz saradnju stručnjaka celog sveta, ovaj međunarodni organizam, blagodareći svojoj kvazi-univerzalnosti, učinio je vrlo mnogo za izjednačenje izvesnih partija privatnog prava u vidu međunarodnih konvencija predlažući izjednačene pravne materije u takvoj formi silama okupljenim u Ligi Naroda sa preporukom da im pristupe. Tako su postale konvencije o čeku, trasiranoj i sopstvenoj menici, o sukobu zakona u oblasti čeka, trasirane i sopstvene menice, o pravu na taksu u oblasti čeka, trasirane i sopstvene menice, sve zaključene u Ženevi. Suština ovih konvencija jeste u tome, što se države potpisnice obavezuju, da uvedu u svoje države, bilo u jednom od originalnih tekstova, bilo u tekstu na svom narodnom jeziku, zakon istovetan sa onim koji je priložen konvenciji, ili da primenjuju jedna prema drugoj u konvenciji utvrđena istovetna pravila u slučaju sukoba zakona u pravnoj materiji o čeku, trasiranoj ili sopstvenoj menici, ili najzad da pravna vrednost čeka, trasirane ili sopstvene menice ne bude vezane za pridržavanje — poštovanje propisa o taksi.⁷⁾

⁷⁾ U publikacijama Lige Naroda ova materija se vodi pod naslovom: *Unification du droit en matière de lettres de change, billets à ordre et chèques*.

Konvencija koja sadrži jedinstven zakon o trasiranim i sopstvenim menicama sa Protokolom (Convention portant loi uniforme sur les lettres de change et billets à ordre et Protocole), Konvencija namenjena regulisanju izvesnih sukoba zakona u oblasti trasiranih i sopstvenih menica sa Protokolom (Convention destinée à régler certains conflits de loi en matière de lettres de change et de billets à ordre et Protocole) i Konvencija koja se odnosi na pravo naplate takse u oblasti trasiranih i sopstvenih menica sa Protokolom (Convention relative au droit de timbre en matière de lettres de change et billets à ordre et Protocole), potpisane su u Ženevi 7. juna 1930. god. — Konvencija koja sadrži jedinstven zakon o čeku sa Protokolom (Convention portant loi uniforme sur les chèques et Protocole), Konvencija namenjena regulisanju izvesnih sukoba zakona u oblasti čeka sa Protokolom (Convention destinée à régler certains conflits de loi en matière de chèques et Protocole) i Konvencija koja se odnosi na pravo naplate takse u oblasti čeka sa Protokolom (Convention relative au droit de timbre en matière de chèques et Protocole) potpisane su u Ženevi 19. marta 1931. god. One sadrže u glavnom istu onu pravnu materiju u ovoj oblasti prava, koja je bila predmet pokušaja unifikacije u Hagu. Jugoslavija je izjednačila menično i čekovno zakonodavstvo, držeći se predloga Haških konferencija za izjednačenje međunarodnog privatnog prava. Jedinstveni menični i čekovni zakoni nose datume 29. novembra 1928. g. i objavljeni su u *Službenim Novinama* br. 295—XCIV. od 19. decembra 1928. g. Po § 115. meničnog i po § 31. čekovnog zakona, ovi zakoni stupaju u život kad ih Kralj potpiše (t. j. 29. novembra 1928. g.) a obaveznu snagu dobijaju po isteku godine dana od dana obnarodovanja u *Službenim Novinama* (t. j. od 19. decembra

Ne manje je važan rad Lige Naroda na izjednačenju rečnog prava. Konvencije o izjednačenju izvesnih pravila o sudaru u unutrašnjoj plovidbi, o uvodenju u knjige (imatrikulaciji) brodova u unutrašnjoj plovidbi, stvarnim pravima na ovim brodovima i drugim materijama u tesnoj vezi sa ovom i o administrativnim merama pogodnim za utvrđivanje prava na zastavu brodova u unutrašnjoj plovidbi, zaključene u Ženevi, regulišu ove veoma sporne pravne materije i daju mogućnost državama da im pristupe i na taj način izjednače ove pravne materije u međunarodnom pogledu.⁸⁾

Najzad, mora se pomenuti rad Lige Naroda na izjednačenju materije o prevozu. Barcelonske konvencije iz 1921. god. i statut o plovnim putevima međunarodnog značaja sa dopunskim protokolom i o slobodi provoza sa statutom i deklaracija koja se odnosi na priznanje prava na zastavu državama bez morske obale, dalje, Ženevske konvencije o međunarodnom režimu željezničkih puteva i pomorskih pristaništa sa statutom iz 1923. god. i Pariska konvencija iz 1925. god. o određivanju tonaže brodova u

1928. g.) tako da su ova dva zakona dobili obaveznu snagu 19. decembra 1929. g. na celoj jugoslovenskoj teritoriji. — V. Dr. Dragutin Janković: Kommentari meničnog zakona i zakona o čeku, Beograd 1930. i Dr. Milan Bartoš: Menični zakon i čekovni zakon sa objašnjenjima iz zakona o taksama, Beograd 1929. g., oba izdano Geca Kon. — V. Studiju g. Jivojin Péritch, prof. à l'Université de Belgrade: Les droits internationaux et interprovinciaux dans les nouvelles lois yougoslaves sur la lettre de change et sur le chèque du 29 novembre 1928 dans l'*Annuaire de l'Association Yougoslave de Droit international*. Première année, pp. 177 et suiv.

U Slovenskim državama ove Konvencije nisu stupile na snagu kao neratifikovane. Na Konvencijama figurišu kao potpisnice Poljska, Čehoslovačka i Jugoslavija a može im pristupiti Bugarska. U Jugoslaviji je spremljeno sve što treba da ove Konvencije, redovnim putem, stupe na snagu što pre. — V. Dr. Bertold Ajzner: Ženevska konferencija za izjednačenje meničnog prava, *Arhiv*, sv. za oktobar, novembar i decembar 1930. god. V. od istog pisca: Ženevske konvencije o čeku, *Mjesečnik*, broj za januar—februar, mart i april 1932. god.

⁸⁾ U publikacijama Lige Naroda, ova materija se vodi pod nazivom: *Unification du droit fluvial*.

Konvencija o izjednačenju izvesnih pravila o sudaru u unutrašnjoj plovidbi (Convention sur l'unification de certaines règles en matière d'abordage dans la navigation intérieure), Konvencija koja se odnosi na uvodenje u knjige (imatrikulaciju) brodova u unutrašnjoj plovidbi, stvarnim pravima na ovim brodovima i drugim materijama u tesnoj vezi sa ovom (Convention concernant l'immatriculation des bateaux de navigation intérieure, droits réels sur ces bateaux et autres matières connexes) i Konvencija o administrativim merama pogodnim za utvrđivanje prava na zastavu brodova u unutrašnjoj plovidbi (Convention concernant les mesures administratives propres à attester le droit au pavillon des bateaux de navigation intérieure) sve potpisane u Ženevi 9. decembra 1930. god. Ove Konvencije potpisale su Poljska, Čehoslovačka i Jugoslavija, a Bugarska im može pristupiti. Inače kao neratifikovane, ove Konvencije nisu stupile na snagu u Slovenskim državama. — V. referat G. Dr. Ivana Subbotića, delegata naše države o Međunarodnoj konferenciji za izjednačenje rečnog prava. *Arhiv*, sv. za april 1931. god.

unutrašnjoj plovidbi, prestavljuju veliki napor Lige Naroda da se ovaj važan pravni domen stavi pod jedinstvena pravila.⁹⁾

Slovenski pravnici iz ovog rada Lige Naroda mogu naučiti, da se radu na izjednačenju prava mora najozbiljnije pristupiti, da se moraju za isti angažovati najbolji pravni stručnjaci, da se mora usvojiti u materiji određenoj za izjednačenje princip od lakšeg — prostijeg ka težem — komplikovanjem, a naročito da se svim Slovenskim državama preporuči, da pristupe što pre

⁹⁾ U publikacijama Lige Naroda ova materija se vodi pod nazivom: *Communications et Transit*.

Konvencija i Statut o režimu plovnih puteva međunarodnog značaja (Convention et Statut sur le régime des voies navigables d'intérêt international), Dopuski protokol Konvenciji o režimu plovnih puteva međunarodnog značaja (Protocole additionnel à la Convention sur le régime des voies navigables d'intérêt international), Konvencija i Statut o slobodi provoza (Convention et Statut sur la liberté de transit) i Deklaracija koja se odnosi na priznanje prava na zastavu državama bez morske obale (Déclaration portant reconnaissance du droit au pavillon des Etats dépourvus de littoral maritime), potpisani su u Barceloni 20. aprila 1921. god. — Konvencija i Statut o međunarodnom režimu pomorskih pristaništa (Convention et Statut sur le régime international des ports maritimes) i Konvencija i Statut o međunarodnom režimu željezničkih puteva (Convention et Statut sur le régime international des voies ferrées) potpisani su u Ženevi 9. decembra 1923. god. a Konvencija koja se odnosi na određivanje tonaže brodova u unutrašnjoj plovidbi (Convention relative au jaugeage des bateaux de navigation intérieure) potpisata je u Parizu 27. novembra 1925. god.

Konvenciju i Statut o režimu plovnih puteva međunarodnog značaja ratifikovale su Bugarska 11. jula 1922. god. i Čehoslovačka 8. septembra 1924. god. Poljska im može pristupiti kao sila potpisnica a Jugoslavija isto tako kao sila nepotpisnica, sa ratifikacijom.

Dopunski protokol ovoj konvenciji ratifikovala je samo Čehoslovačka 8. septembra 1924. god. a mogu mu pristupiti kao nepotpisnice Bugarska, Poljska i Jugoslavija.

Konvenciji i Statutu o slobodi provoza pristupile su sa ratifikacijom Bugarska 11. jula 1922. god., Poljska 8. oktobra 1924. god., Čehoslovačka 29. oktobra 1923. god. i Jugoslavija 7. maja 1930. god. (Službene Novine br. 148—LIV. od 3. jula 1930. god.).

Deklaraciji koja se odnosi na priznanje prava na zastavu državama bez morske obale pristupile su sa ratifikacijom Bugarska 11. jula 1922. god., Poljska 20. decembra 1924. god., Čehoslovačka 8. septembra 1924. god. i Jugoslavija 7. maja 1930. god. (Službene Novine br. 148—LIV. od 3. jula 1930. god.).

Konvenciji i Statutu o međunarodnom režimu morskih pristaništa pristupile su sa ratifikacijom Čehoslovačka 10. jula 1931. god. i Jugoslavija 20. novembra 1931. god. (Službene Novine br. 280—LXXXIX. od 30. novembra 1931. god., obe pod rezervom prava odnosno emigracije iz čl. 12. Statuta). Bugarska kao potpisnica a Poljska kao nepotpisnica mogu im pristupiti i ratifikovati ih.

Konvenciji i Statutu o međunarodnom režimu željezničkih puteva pristupile su sa ratifikacijom Poljska 7. januara 1928. god. i Jugoslavija 7. maja 1930. god. (Službene Novine br. 148—LIV. od 3. jula 1930. god.). Bugarska i Čehoslovačka kao potpisnice nisu je još ratifikovale.

Konvenciji koja se odnosi na određivanje tonaže brodova u unutrašnjoj plovidbi pristupile su sa ratifikacijom Bugarska 2. jula 1927. god., Poljska 16. juna 1930. god., Čehoslovačka 17. januara 1929. god. i Jugoslavija (pod rezervom) 7. maja 1930. god. (Službene Novine br. 148—LIV. od 3. jula 1930. god.).

međunarodnim konvencijama zaključenim pod auspicijama Lige Naroda, u koliko to do sada nisu učinili. Tako bi se na ovaj posredan način, u dotičnoj materiji, izjednačilo zakonodavstvo u Slovenskim državama, što bi znatno olakšalo rad na izjednačenju slovenskog prava u opšte. Ali, pravne materije koje izjednačuje Liga Naroda preko ovih konvencija i koje u buduće bude uzela u rad, treba ostaviti Ligi Naroda sa težnjom da pravnici Slovenskih država pri ovom poslu izrade jedinstvena gledišta i zauzmu jedinstven stav u ovom međunarodnom forumu.¹⁰⁾

Uz Ligu Naroda potrebno je navesti i tri njena velika pomoćna organa: *Međunarodni institut za intelektualnu saradnju u Parizu* (*Institut International de Coopération Intellectuelle de Paris*), *Međunarodni Institut za izjednačenje privatnog prava u Rimu* (*Institut International de Rome pour l' Unification de droit privé*) stvoren odlukom Skupštine Lige Naroda od 30. septembra 1924. god. a počeo da radi 1. juna 1928. god. i *Stalni međunarodni sud u Hagu* (*Cour permanente de Justice internationale de La Haye*). Ova tri velika međunarodna organizma imaju već utvrđene metode za rad i mogu dragoceno poslužiti Slovenskim državama u radu na izjednačenju zakonodavstva. Naročito je značajan Rimski institut, po čijem bi ugledu bilo za preporuku da se i u Slovenskim državama osnuje jedan centralni institut za izjednačenje prava u Slovenskim državama, koji bi preko slovenskih pravnika pripremao materijal za slovenske kongrese i privodio u delo kongresne zaključke¹¹⁾. On bi u isto vreme bio garancija za svu ozbiljnost koju ovakav posao traži i prestavlja bi sjajan dokaz o tome da su slovenski pravnici rešeni da ozbiljno pristupe izjednačenju zakonodavstva u svojim državama.

Četvrti put za izjednačenje privatnog prava obeležen je radom Balkanske konferencije sastavljene od nezvaničnih predstavnika intelektualaca Balkanskih država dakle i Bugara i Jugoslovena kao Slovena, koja ima za cilj stvaranje Balkanskog pakta, t. j. jednog čisto političkog pakta u cilju pacifikacije Balkana. Sasvim umesno, prva Balkanska konferencija održana u jesen 1930. god. u Atini izrazila je želju, da se preporuči progresivno izjednačenje prava Balkanskih država kao mere koja može do-

¹⁰⁾ Aktivnost Slovenskih država u Ligi Naroda u radu na izjednačenju privatnog prava veoma je zapažena. Iz gore navedenih ratifikacija Konvencija zaključenih pod okriljem Lige Naroda vidi se, da ovde Slovenske države ne izostaju iza ostalih država. Ovu tendenciju, kao intimnu saradnju sa Ligom Naroda u cilju unifikacije privatnog prava, treba naročito podvući na Kongresu u Bratislavi i naglasiti želju, da se još aktivnije u ovom smislu nastavi rad.

¹¹⁾ Rimski institut ima svoju unutrašnju autonomiju, uređenje, pravilnikе i objavljuje svoje izveštaje. Dao je dobre rezultate pa bi bilo za preporuku da se sličan Institut osnuje u Slovenskim državama. U tome smislu trebalo bi izglasati želju ili rezoluciju na Kongresu u Bratislavi s tim da se ostavi drugom narednom Kongresu pravnika Slovenskih država da spreme sve što je potrebno radi osnivanja ovakvog jednog slovenskog Instituta za izjednačenje privatnog prava u Slovenskim državama.

prineti zbliženju Balkanskih zemalja, pa je ova odluka razrađena na drugoj Balkanskoj konferenciji održanoj oktobra 1931. god. u Carigradu, gde su saslušani referati o izjednačenju balkanskog prava. Posle toga doneta je rezolucija u kojoj se naročito ističe potreba za unifikacijom balkanskog prava kako sa političke tako i sa trgovacko-ekonomiske tačke gledišta. U isto vreme obrazovana je i stalna komisija pravnika kojoj je stavljen u dužnost da sazove balkanske pravnike na pravničku konferenciju. Ta konferencija je održata prvo u Beogradu krajem februara 1932. god. pa iste godine u jesen u Bukureštu uz glavnu skupštinu Balkanske konferencije, ali ovaj rad nije dao do sada nikakve vidne rezultate. Obrazovan je stalni sekretarijat sa stalnim sekretarom izabratim iz redova jugoslovenskih pravnika. Rezultat rada balkanskih pravnika još se ne vidi niti ima povoljnih izgleda na uspeh, zbog apstinencije balkanskih pravnika koji ne žele da rad na unifikaciji privatnog prava na Balkanu vežu za drugu politiku sem, pravne, pošto naže da je uslov za njihov uspeh potpuna emancipacija od političkog rada Balkanske konferencije.¹²⁾

Primer sa Balkanskom konferencijom ima da posluži slovenskim pravnicima kako ne treba da rade na izjednačenju privatnog prava u Slovenskim državama. Pre svega, svoj rad ne smeju vezivati ni za kakve političke grupe, grupacije ili pravce, niti biti zavisni ma od kakvog drugog organizma sem svog — pravničkog. Pravo u Slovenskim državama ne može se incidentno izjednačivati kao sporedni posao uz drugi važniji. Ono je za sebe toliko važno, da ima prava da traži, da se sa njim postupa nezavisno od postupanja po drugim sličnim stvarima. Zatim, ne treba donositi zaključke i rezolucije koji se ne mogu sprovoditi u delo i najzad, ne sme se prelaziti odmah na same materije iz privatnog prava koje se žele izjednačiti pre nego što se obezbedi solidan osnov ovom i ovakvom radu i što se nadu pogodni metodi za rad.

Peti put obeležen je pokušajem međunarodne unifikacije jednog dela obligacionog prava putem predloga međunarodnog zakonika o obligacijama i ugovorima. To je *Predlog međunarodnog zakonika*, koji su izradili ugledni francuski i italijanski pravnici, da služi prvenstveno kao osnov za unifikaciju ovih pravnih materija između Francuske i Italije, koji gledamo kroz neobično instruktivno saopštenje g. *Henri Capitant-a*, prof. Pravnog fakulteta u Parizu, pod naslovom: *Le caractère social du projet de*

¹²⁾ V. Dr. Ivan Subbotić: Izjednačenje privatnog prava balkanskih država, *Arhiv*, sv. za april 1932. g. odakle smo uzeli gornje podatke o rezolucijama i željama Balkanske konferencije. — V. Les Balkans, sv. za septembar, oktobar i novembar 1931. g. gde su objavljeni referati balkanskih pravnika o unifikaciji privatnog prava na Balkanu. (Ovaj časopis izlazi u Atini kao organ Balkanske konferencije). — V. Dr. Giwko Topalovitch: *La Première Conférence Balkanique tenue à Athènes du 5 au 12 octobre 1930, Annuaire de l'Association Yougoslave de Droit International*, première année, pp. 50 et suiv.

code international, objavljeno u poljskom časopisu: *La Themis Polonaise, revue consacrée à la science du droit*, Varsovie, vol. V, pp. 15 et suiv.¹⁸⁾

G. Capitant se zadržava prvo na duhu kojim je zakonodavac nadahnut pri ovakvom podhvatu: on može biti individualistički ili socijalni. Socijalizirati pravo, znači učiniti ga čovečnjim, gerozgnijim, otvoriti ga svima socijalnim klasama, koja je ideja donekle prodrla u pravo.

Predlog ovoga zakonika prestavlja veliku novinu. Ako se misli na stvaranje Unije između raznih evropskih naroda, prva osnova njena bilo bi utvrđivanje jedinstvenih zakona radi primene u svima državama.

Iz razloga oportuniteta, redaktori ovog predloga zakonika pretpostavili su i nepotpuno delo da bi mu što više njih prišlo. Nesumnjivo je da se međunarodni sporazum u ovoj oblasti može mnogo lakše izvesti kad su u pitanju stari svakidašnji ugovori, koji su još u rimskom pravu dobili svoj osnov, nego kad treba kodifikovati nove ugovore, još nedovoljno utvrđene u pravu.

Francuska i talijanska komisija, koja je ovaj predmet zakonika spremila, smatrala je da ih mudrost i skromnost treba da preporuče, pa da u tome cilju u ovom predlogu treba mnogo pre i više konsolidovati tradicionalne pravničke ideje nego unositi nove koncepcije još nedovoljno utvrđene u pravu i od vremena isprobane. Kodifikovati, znači staviti u zakonska pravila postojeće pravo i cilj je kodifikacije koja hoće da bude međunarodna, manje da novači nego da izlije u kratke i jasne formule pravila koja su utvrđena običajima, rimskom tradicijom, ranijim tekstovima a upotpunjena mudrošću sudova. Ipak ovaj predlog ne zanemaruje potpuno socijalni momenat, ali se ipak drži stare individualističke koncepcije u privatnom pravu.

Predlog ovaj, dakle, ne sadrži novačenja koja bi mogla izazvati kritike. On ni u koliko ne ugrožava private interese pojedinaca. On samo utvrđuje napredak postignut sudском jurisprudencijom. Napisan jasnim i preciznim jezikom, predlog se time približava Napoleonovom zakoniku. On ne pada u kazuistiku koja se s pravom prebacuje nemačkom građanskom zakoniku.

Pokušaj unifikacije privatnog prava putem međunarodnog zakonika s pogledom na način sastava njegovog i njegove redakcije, mora ozbiljno uzeti u rasmatranje Kongres u Bratislavu ako se reši da pode ovim putem, t. j. da pripremi unifikaciju privatnog prava u Slovenskim državama putem unifikacije slovenskih građanskih zakonika. Bez ikakve sumnje, ovakav način izjednačenja privatno-pravnog zakonodavstva jeste najidealniji i najefikasniji kad se slegnu za to potrebni uslovi.

¹⁸⁾ Ovaj rad pominje i g. Živojin Perić, prof. Univerziteta u Beogradu, u svome referatu za Kongres pravnika u Bratislavu pod naslovom: *O izjednačenju bračnog prava u Slovenskim državama*, objavljenom u *Arhivu*, sv. za maj 1933. god.

Iako je ovo predlog za međunarodni građanski zakonik, ipak je u njemu prvenstveno i gotovo isključivo vizirano romansko građansko zakonodavstvo, koje važi u Francuskoj i Italiji i potiče od jednog zajedničkog izvora. To nije slučaj sa građanskim zakonodavstvom u Slovenskim državama koje je gotovo isključivo austrijskog porekla ili bar inspirisano austrijskim građanskim zakonodavstvom, u koliko to nije bilo rusko ili nemačko u zajednici sa austrijskim, što je slučaj sa Poljskom.

S druge strane, imalo bi da se raspravi pitanje o tome: da li će Slovenske države ići putem kodifikatora gornjeg međunarodnog zakonika u pogledu na njegovo shvatanje o potrebi izjednačenja samo onog dela građanskog zakonodavstva koje je ustaljeno i kao takvo dobilo potpunu svoju pravnu fizionomiju s pogledom na rimski izvor iz koga potiče i jurisprudencijalnu praksu, ili će slovenski pravnici uzeti u obzir i tekovine modernog prava i nove jurisprudencije.

Ali, bilo da se prihvati ovakav način rada na izjednačenju privatnog prava u Slovenskim državama ili ne, mora se o ovom predlogu ozbiljno voditi računa. On nam pruža retku solidnost i pokazuje nam ono što mi nikad nismo sporili, i kao francuski dak što smo uvek tvrdili, da je za shvatanja slovenskih pravnika i prema duhu i prirodi građanskog zakonodavstva u opšte a u vezi pravnih shvatanja širokih slovenskih masa, romansko odn. francusko zakonodavstvo nama mnogo bliže od potpuno nam stranog austrijsko-germanskog zakonodavstva. Ako Kongres pravnika u Bratislavu hoće da uzme na sebe misiju, da ovu istinu javno afirmaše i da joj dâ sankciju na taj način, što će uzeti romansko privatno pravno zakonodavstvo kao osnov za unifikaciju privatno pravog zakonodavstva u Slovenskim državama, — on će odgovoriti jednoj potrebi koja se kod slovenskih pravnika ukazuje već decenijama kao neophodna a kod slovenskih širokih narodnih masa kao oslobođenje od jednog tudinskog zakonodavstva koje ne odgovara njihovim pravnim shvatanjima. Podeemo li od shvatanja da svaki narod i sve srodne grupe naroda kao Sloveni, udaraju na svoje zakonodavstvo koje sankcionise pravne institucije, svoj pečat, ne možemo da ne podvučemo, da ako taj pečat ne može da bude slovenski, da je mnogo bolje da bude romanski kao nama neobično blizak od sasvim nam stranog austrijsko-germanskog pečata.

Najzad šesti i poslednji put nam je obeležen *Haškim konvencijama donetim na Haškim konferencijama za izjednačenje međunarodno-privatnog prava* u pravcu utvrđivanja propisa po kojima će se u slučaju sukoba domaćeg i stranog zakona pridržavati ugovorne države. Haški rad nesme ostati nezapažen u Bratislavu, jer Kongres Slovenskih država mora voditi računa o značajnom haškom radu, kojim je u mnogome put utrven i mnoga shvatanja prečišćena među pravnicima, pa je za svaku preporuku da se ovim haškim iskustvom koriste i slovenski pravnici

prilikom unifikacije prava u Slovenskim državama. Iz uzajamnih diskusija i popuštanja, došlo je u Hagu do opštih gledišta na pojavljene probleme. Slovenski pravnici nemaju nikakvog razloga da budu teži u sporazumevanju, pa videći kakve korisne rezultate donosi rad u Hagu na izjednačenju svetskog privatnog prava, treba uvek da imaju pred sobom Haške primere.

Kao što je poznato, Haških konferencija za izjednačenje privatnog prava bilo je šest i to pre Velikog rata četiri: prva, od 12. do 27. septembra 1893. god., druga, od 25. juna do 13. jula 1894. god., treća, od 29. maja do 18. juna 1900. god. i četvrta, od 16. maja do 7. juna 1904. god., a posle Velikog rata dve i to: peta, od 12. oktobra do 7. novembra 1925. god. i šesta od 5. do 28. januara 1928. god. Kao posledica rada predratne četiri konferencije, sastavljene su sledeće konvencije: od 14. novembra 1896. god. o gradansko sudskom postupku, od 12. juna 1902. god. o braku, razvodu braka i razdvajajući od stola i postelje, o starateljstvu maloletnika, od 17. jula 1905. god. o starateljstvu lica kojima je zabranjeno sopstvenim imanjem rukovati, o posledicama braka na dobrima supružnika, o gradansko sudskom postupku popravljena i zamenjena konvencija od 1896. god.¹⁴⁾. Posleratne konferencije bavile su se i to ona od 1925. god. pitanjima stečaja (sa predlogom konvencije o stečaju), izvršenja i priznanja stranih presuda (sa predlogom konvencije koja se odnosi na izvršenje i priznanje stranih presuda), nasledstva (sa predlogom konvencije o sukobu zakona po predmetu nasledstva i testamenata) i braka, razvoda braka i gradansko sudskog postupka, a ona od 1928. god. pitanjima nasledstva (sa predlogom konvencije o sukobu zakona i jurisprudencija po predmetu nasledstva i testamenata), nacionaliteta, besplatnom pravnom pomoći, nadležnošću Stalnog medunarodnog suda po predmetu sporova koji mogu da nastanu iz konvencije o medunarodno privatnom pravu i odnosu između čl. 4. predloga konvencije u Hagu o izvršenjima stranih odluka i predloga konvencije u Ženevi o izvršenjima stranih arbitralnih odluka, i najzad prodaja (sa jednom željom i tri predloga).¹⁵⁾

¹⁴⁾ V. E. Bartin op. cit. t. I. p. 81 en note.

¹⁵⁾ V. Za više detalja: *Actes de la Conférence de la Haye chargée de réglementer diverses matières de droit international privé*, La Haye 1893. — *Actes de la deuxième Conférence de la Haye chargée de réglementer diverses matières de droit international privé*, La Haye 1894. — *Actes de la troisième Conférence de la Haye pour le droit international privé*, La Haye 1900. — *Actes de la quatrième Conférence de la Haye pour le droit international privé*, La Haye 1904. — *Actes et documents de la cinquième et sixième sessions de la Haye*, La Haye, 1925 et 1928. — Gustav Walker: *Internationales Privatrecht*, vierte Auflage, Wien 1926. S. 49—56, sa tamo navedenom literaturom.

Na prvoj Haškoj konferenciji 1893. god. bilo je zastupljeno svega 13 država sve evropskih: Nemačka, Austro-Ugarska, Belgija, Danska, Španija, Francuska, Italija, Luksemburg, Holandija, Portugalija, Rumunija, Rusija i Švajcarska, a na poslednjoj 1928. god. bilo je zastupljeno 22 države od kojih:

Najznačajnija je poslednja Haška konferencija iz 1928. god. Rad je se na njoj sveo na aktivnost predstavnika država u tri pravca: da se uvedu u život razne odredbe izglasane na ranijim konferencijama ili da se poprave već doneti tekstovi, kako bi se meritorno odlučilo po raznim spornim pitanjima (stečajevi, izvršenja stranih presuda, brak, razvod braka i starateljstvo); da se uvedu nove konvencije po izvesnim važnim a do sada ne tretiranim pitanjima (predlog konvencije o besplatnoj sudskoj pomoći i besplatnom izdavanju dokumenata o ličnom statusu), pitanje sukoba zakona po zakonodavstvima koja se odnose na naslede i testamente, potpuno novo pitanje prodaje i najzad, premanje za rad iduće sedme konferencije.

Na ovoj je dakle konferenciji stavljena na dnevni red reglementacija prodaje, koje je pitanje istaknuto od strane *International Law Association* na skupštini u Beču 1926. god., kojom je prilikom izrađen i predlog konvencije za izjednačenje izvesnih propisa koji se imaju primenjivati u slučaju sukoba zakona po predmetu ugovora o prodaji¹⁶⁾. Isto je pitanje istakla i *Međunarodna trgovачka komora*.

Iz veoma obimne diskusije po pitanju ugovora o prodaji izašla su tri predloga, svi nadahnuti predlogom *International Law Association*. Po prvom, autonomija volje u međunarodno privatnom pravu ne može imati šire polje od autonomije volje u domaćem pravu: slobode u izboru zakona koji se ima primeniti, može biti samo supletivne prirode, jer ugovor kao i svaki drugi pravni odnos, mora se staviti pod jedan ili više zakona, a ovim zakonima, koje ima konvencija da utvrdi, treba staviti u dužnost da odrede domen slobode volje. Dakle, volja je samo ograničena supletivnim propisima koji u stvari prezimiraju volju stranaka kad nije u opšte ili dovoljno jasno izražena. Drugi smatraju s pogledom na praktičnu potrebu trgovine da nije mogućno odrediti *a priori* jedan kompetentniji zakon od drugog i da je jedini način da se reši ovaj problem, da se strankama ostavi najšira autonomija, čak i za pravila koja su u domaćem pravu imperativna, naravno pod uslovom da se što je moguće tačnije definišu uslovi pod kojima će se jedan ugovor smatrati međunarodnim i da se zadrži pravo svakoj državi da na osnovu javnog poretku

jedna van Evrope: Nemačka, Austrija, Belgija, Danska, Španija, Francuska, Velika Britanija, Ugarska, Italija, Japan, Letonija, Luksemburg, Norveška, Holandija, Poljska, Portugalija, Rumunija, Država Srbija, Hrvata i Slovenaca, Švajcarska i Čehoslovačka. Našu državu prestavljali su u Hagu 1925. god. g. g. Dr. Ninko Perić, poslanik, biv. ministar, prof. Univerziteta i Dr. Ivan Subotić, šef odseka u Ministarstvu inostranih poslova kao delegati, a 1928. god. g. g. Dr. Dragutin Janković, prof. Univerziteta u Beogradu, advokat kao delegat, Dr. Mihailo Konstantinović, prof. Univerziteta u Subotici kao zamenik delegata i Dr. Slavko Radojković, pisar Ministarstva inostranih poslova kao sekretar delegacije.

¹⁶⁾ V. tekst u *Documents relatifs à la sixième session tenue du 5 au 28 janvier 1928. Conférence de la Haye de droit international privé*, La Haye 1928, pp. 271—272.

odbaci zakon koji je pojedinac izabrao. Treći smatraju da treba međunarodnu konvenciju svesti na to da za sukobe vezane za ugovor o prodaji odredi supletivna pravila, koja su praktično govoreći najčešća, pa će se na taj način odstraniti uzroci teoriskih razmimoilaženja. Ono što pre svega traži trgovina, to je da se nađe lek neodredenosti — nepouzdanosti današnje jurisprudencije, koja tražeći prezumiranu nameru stranaka, često dovodi do najkontradiktornijih solucija. Treba se sporazumeti o običnim prezumcijama koje treba da budu primljene od svih, a koje će sud primenjivati kad nema jasno izražene volje.

Prema ova tri shvatanja izradena su tri predloga za konvenciju, koji će služiti kao baza za docnije radeve, a prema izraženoj želji na konferenciji, Holandska vlada ove će predloge staviti naročitom komitetu stručnjaka, koji će za iduću konferenciju spremiti jedan ili više predloga po ovom pitanju¹⁷⁾.

¹⁷⁾ Pitanje izjednačenja propisa koji se na ugovor o prodaji odnose, vrlo je delikatno i sporno, kao što se iz gornjih izlaganja vidi, pa smo se s toga na ovom pitanju sa dovoljno detalja zadržali, kako bi Kongres u Bratislavi mogao pristupiti radu na izjednačenju obligacionog prava u Slovenskim državama pošto se dovoljno upozna sa radom šeste Haške konferencije. Pitanje je dakle ovo veoma sporno i postoje tri osnova za njegovo rešenje. Ako Kongres u Bratislavi bude uzeo u rasmatranje izjednačenje zakonodavstva koje se na ugovor o prodaji odnosi, mora voditi računa o gornjim predlozima a prvenstveno o predlogu *International Law Association i Règlement de la vente* sastavljenom od g. *Julliot de la Morandièr*, rapportera po ovom predmetu i g. *Bagge-a* potpredsednika komisije za prodaju a naročito izveštaju rapporterovom plenumu konferencije koji sadrži sintezu svih mišljenja, objavljenom u *Documents op. cit. pp. 304 et suiv.* Pored toga vrlo je jasan i instruktivan izveštaj g. *Julliot de la Morandièr*, o Šestoj konferenciji u Hagu objavljen u *Journal de droit international privé, année 1928, pp. 21 et suiv.*, kojim smo se poslužili pri izradi gornjeg pregleda rada šeste Haške konferencije, u vezi sa ostalim zvaničnim dokumentima.

Najzad, važno je napomenuti, da je 28. januara 1928. god. potpisana u Hagu Završni protokol (Protocole final) od strane predstavnika svih predstavljenih država u Hagu, a koji sadrži: Predlog konvencije o besplatnoj sudskoj pomoći i besplatnom izdavanju izvoda akata o ličnom statusu (14 članova), Predlog dopunske konvencije konvenciji od 17. jula 1905. god. o građansko sudskom postupku (7 članova) sa izmenama koje se imaju uneti u konvencije od 12. juna 1902. god. o regulisanju sukoba u oblasti braka, o regulisanju sukoba zakona i jurisdikcija u oblasti razvoda braka i rastave od stola i postelje, u oblasti starateljstva maloletnika, u konvencijama od 17. jula 1905. god. o sukobima zakona koji se odnose na brak u pogledu njegovih posledica na prava i dužnosti supružnika u ličnim odnosima i na njihova dobra, i o stavljanju pod starateljstvo lica kojima se oduzima rukovanje imovinom i sličnim zaštitnim merama,, novoj redakciji člana 4. predloga konvenciji o priznavanju i izvršenju stranih sudskih odluka izradene 1925. god., završnim odredbama koje se imaju dodati konvenciji o stečaju i o priznavanju i izvršenju sudskih odluka izradene 1925. god., predlogu protokola koji se ima potpisati u Hagu radi favorizovanja zaključivanja dvostranih i višestralnih ugovora iz međunarodnog privatnog prava i da im se centrališe arhiva, predlog protokola koji se ima potpisati u Hagu radi priznanja Stalnom međunarodnom судu nadležnosti da tumači konvencije o sukobu zakona i jurisdikcije po predmetu nasleđstva i testamena. — Ovaj značajan završni protokol potpisali su predstavnici Poljske

Iz celog ovog kompleksa pitanja treba izvući potrebne zaključke.

Kongres će se sastati u Bratislavi da rešava o unifikaciji privatnog prava Slovenskih država, dakle ne o unifikaciji pravnih normi u slučaju sukoba zakona, te tako će rad u Bratislavi biti upućen unifikaciji samog privatnog prava. U ovoj unifikaciji pojavljuje se kao najpogodnija materija iz obligacionog prava, s toga što se ovo pravo u glavnom bavi „normiranjem materijalno-pravnih odnosa među pojedincima, to jest odnosa koji stoje u vezi sa životnim (ekonomskim) potrebama čovekovim, a te su potrebe u osnovi iste kod svih ljudi i svih naroda: tu je reč o čoveku kao *organском бићу*, za šta je ravnodušna činjenica kojoj etničkoj jedinici on pripada.“¹⁸⁾

Ova u nekoliko međunarodna osobina naročito obligacionog prava kao dela privatnog prava, učinila je da je ono s pravom smatrano najpogodnije za međunarodnu unifikaciju. Ono će to biti i prilikom unifikacije privatnog prava u Slovenskim državama, gde je i ovaj važan — etnički elemenat zadovoljen, koji međunarodnoj unifikaciji nedostaje, pa se možemo s razlogom nadati da će se baš kod slovenskih pravnika najpre osetiti rezultati u izjednačenju ove oblasti prava. S toga ovoj pravnoj matriji treba u Bratislavi pokloniti najveću pažnju.

Ranije izloženih šest pokušaja međunarodne unifikacije privatnog prava sa više ili manje uspeha, korisno će poslužiti svaki za sebe i svi zajedno slovenskim unifikatorima. Ali, nesumnjivo da će najkorisnije ovoj nameni poslužiti onaj pokušaj — predlog međunarodnog zakonika izrađen od strane francuskih i italijanskih pravnika. To je po našem mišljenju, uz definitivno unificirane tekstove menice i čeka u Ženevi pod okriljem Lige Naroda i Haški rad, ono što je najpozitivnije u međunarodnoj unifikaciji privatnog prava. Kongres u Bratislavi, ako želi da uspe, mora strogo voditi računa o ranijim pokušajima unifikacije privatnog prava, naročito kad oni prestavljaju svu potrebnu ozbiljnost koja se za ovakve poslove traži.

Kao što smo ranije izložili, predlog međunarodnog zakonika potiče od romanskih pravnika, te im je romansko, u osnovi Na-

(gg. *Rostworowski* i *Léon Babinski*), Čehoslovačke (gg. *Emile Spira* i *Karel Halfer*) i Jugoslavije (g. *Mih. Konstantinović*), a Bugarska kao neučešnica na ovoj konferenciji nije ga naravno potpisala. Kongres u Bratislavi treba da izglaša želju, da sile potpisnice što pre ratifikuju ovaj važan međunarodni akt a Bugarska da mu pristupi i ratifikuje ga, kako bi se u ovom važnom pravnom domenu postiglo izjednačenje zakonodavstva u Slovenskim državama posredno preko Haga. Jer mislimo da Kongres u Bratislavi ne treba da propusti ni jednu priliku a da ne favorizuje izjednačenje privatnog prava u Slovenskim državama ma gde se za to prilika pokazala i da svim svojim sredstvima sugerise ovakav rad Slovenskim državama.

¹⁸⁾ V. *Živojin Perić*, referat za Kongres op. cit. *Arhiv*, Sv. za maj 1933. str. 358. i 359.

poleonovo zakonodavstvo, poslužilo za osnov pri izradi. Vodilo je se ozbiljno računa o evoluciji privatnog prava iz individualističkog u socijalni domen, ali je pored svega toga ovde pokušano izjednačenje građanskog materijalnog prava ostalo individualističko. Svi pravnici koji su prošli kroz francusku školu privatnog prava, znaju, da je individualističko shvatanje privatnog prava, osnov prava u Francuskoj. Slovenski pravnici u koliko su francuski učenici, neće imati ništa protiv ovog i ovakvog shvatanja jer su u samoj Francuskoj videli kakve je sve dobre rezultate ovako individualistički shvaćeno privatno pravo dalo, ali se Kongres mora ozbiljno pozabaviti i izjasniti se, za koju je od ove dve velike pravničke concepcije: individualističku ili socijalnu. Ovo je osnovno pitanje, o njemu se kao takvom mora Kongres najpre izjasniti, a dovoljno je ono samo pa da apsorbuje svu pažnju pravnika na Kongresu.

Drugo krupno pitanje bilo bi: da li unifikaciju pokušati putem zasebno obrađenih privatno pravnih materija ili putem predloga međuslovenskog zakonika. Ovaj drugi način izjednačenja zakonodavstva ima nebrojena preimstva nad prvim jer omogućava izjednačenje dopunom materija iz specijalnog dela, kako koja bude došla na red za unifikaciju. Ovaj način još uz to pruža mogućnost, da se opšta pravila utvrđena u opštem delu, sprovedu i kroz svu ostalu unificiranu materiju, što je u unifikaciji prava osnovno.

Kad se po ova dva pitanja da rešenje, dolazi ne manje važno pitanje: koje materije iz obligacionog prava najpre izdvojiti radi unifikacije. Mislimo, da ovde treba početi od početka, od opštih pojmove — opštег dela. Obligaciono pravo u Slovenskim državama u svome opštem delu ne razlikuje se mnogo. Ono je sve poteklo, sa izuzetkom onog dela poljske državne teritorije na kojoj važe nemačko i rusko materijalno građansko zakonodavstvo i bugarskog zakonodavstva, — od jednog zajedničkog izvora: austrijskog građanskog zakonika. Fakat da je građansko materijalno zakonodavstvo u Slovenskim državama neizjednačeno, dobro će doći ideji unifikacije i veoma joj korisno poslužiti, s pogledom i na to, da postoje već i predlozi za unifikaciju građanskog zakonodavstva putem predloga građanskih zakonika, koji su, bar što se Jugoslavije tiče, opet kopije ili ugledanje na austrijski građanski zakonik.

Postoje dakle osnovi za unifikaciju obligacionog prava u Slovenskim državama koji su u glavnom zajednički, pa ostaje samo te osnove sistematisati i relativno ne velika neslaganja u shvatanjima slovenskih pravnika izjednačiti u međusobnim diskusijama.

Ovako shvaćen problem unifikacije pokazuje se kao prilično prost. Međutim, ne treba se varati. Stvar je mnogo komplikovanija, ako se hoće, što mi naročito preporučujemo, da se za osnovu uzme francusko-italijanski predlog međunarodnog zakonika, pa da se on izmeni ili dopuni prema shvatanjima slovenskih prav-

nika izloženim u predlozima za građanski zakonik u svakoj Slovenskoj državi. Tako bi ovaj zajednički predlog za izjednačenje građanskog zakonodavstva u oblasti i obligacionog prava imao za osnovu sve one sjajne osobine predloga međunarodnog zakonika, temperirane shvatanjima slovenskih pravnika u koliko ta shvatanja ostupaju od ovog predloga i približuju se austrijskom izvorniku. Ovaj bi posao bio znatno olakšan ako bi se ovim putem pošlo, pošto bi se na ovaj način veoma korisno upotrebili svi prethodni radovi kako pri izradi predloga međunarodnog zakonika, tako i prethodni radovi pri izradi predloga građanskih zakonika u svakoj Slovenskoj državi. Na ovaj bi način, kao što smo ranije izložili, slovensko pravništvo pokušalo da se emancipuje od austrijskog odnosno germanskog uticaja, jer bi prišlo mnogo bližem slovenskim shvatanjima romanskom zakonodavstvu.

Uz pokušaj unifikacije opštег dela obligacionog prava- Kongres u Bratislavi mogao bi pokušati sa unifikacijom propisa iz specijalnog dela koji se na ugovor o kupovini i prodaji odnose. Značaj ovog ugovora i potreba za međunarodnim regulisanjem njegovim, sjajno su izloženi u izveštaju g. *Julliot de la Morandière-a* glavnog izvestioca po ovom pitanju na šestoj Haškoj konferenciji od 1928. god. kao što smo ranije izložili. Iz haških diskusija u kojima su i slovenski pravnici učestvovali — sa izuzetkom Bugara — izašlo je mnog novih shvatanja, a tri predloga za konvenciju u ovoj oblasti prava, jesu jasna slike o trima shvatanjima u ovoj pravnoj materiji na ovoj konferenciji. Sve ovo može korisno poslužiti pravnicima u Bratislavi ne zanemarujući samo fakat, da se haški rad svodi na unifikaciju propisa u slučaju sukoba zakona, dok će se rad u Bratislavi svesti na čistu i jasnju unifikaciju celokupne pravne materije o kupovini i prodaji.

Rad na izjednačenju prava u Slovenskim državama treba da bude jak podstrek slovenskim pravnicima na mnogo efikasniju međunarodnu saradnju na izjednačenju privatnog prava u opšte. Bratislava ovo treba da podvuče u jednoj želji.

Isto tako, nikako ne treba prestati sa radom na zaključivanju ugovora, konvencija, sporazuma i drugih interslovenskih aktova kojima se normiraju izvesne pravne materije između Slovenskih država. Sve Slovenske države treba da zaključe, pre svega, jednu zajedničku konvenciju o izdavanju krivaca i o uzajamnoj pravnoj pomoći, a dok to ne urade, da se pristupi pojedinačnom zaključivanju ovih konvencija između Slovenskih država u koliko to do sada nije urađeno.

Treća želja koju bi Bratislava imala da izrazi bila bi o osnivanju Medubalkanskog instituta za izjednačenje slovenskog prava po ugledu na sličan Rimski institut, a iz ranije navedenih razloga.

Tako će prvi Kongres pravnika Slovenskih država u Bratislavi uveriti i slovenske i neslovenske pravnike o tome, da je pokušaj

unifikacije privatnog prava u Slovenskim državama u opšte, a obligacionog prava na pose, ozbiljno shvaćen, da su u tom pogledu učinjeni ozbiljni napor i da Sloveni preko svojih pravnika rade moćno i ozbiljno na smirivanju sveta, opštem stišavanju duhova, čemu neminovno vodi unificirano pravo u Slovenskim državama. Ideal u službi prava, ideal u službi izjednačenja sveslovenskog privatnog prava, ne može nikad dati rđave rezultate. Sloveni su u pravu da očekuju da će početak rada u Bratislavi možda jednog dana značiti datum u pacifikaciji Istočne i Jugoistočne Evrope. U tome znaku treba da im bude rad na Kongresu.

Résumé du corapport

sur

l'Unification du Droit des obligations en Etats slaves

présenté au Congrès des juristes des Etats slaves

à Bratislava

par

Vidan O. Blagoyevitch, avocat de Belgrade,
docteur en droit.

Les événements qui se sont déroulés au cours et après la Grande Guerre, ont apporté la réalisation des aspirations nationales aux Etats slaves, *la Pologne*, *la Tchécoslovaquie*, *la Yougoslavie*. Après la libération politique et la formation de l'Unité nationale, la première nécessité qui se fit sentir dans ces pays, fut l'Unification des législations. Nous assistons alors à l'effort énorme des Pays slaves en ce sens. La législation non unifiée, — trois législations différentes régissaient *la Pologne*, deux *la Tchécoslovaquie*, six *la Yougoslavie*, — tend à la désorganisation de l'Unité, tandis qu'une législation unifiée tend à la fortification de l'Unité. L'Unification détermine l'ordre à l'intérieur, ce qui par ailleurs conditionne la paix avec l'étranger. Ainsi, l'Unification des législations présente un des puissants éléments dans la pacification universelle, saluée par tout pacifiste convaincu.

L'effort à l'Unification du Droit dans les Etats slaves doit donc être considéré comme une tendance à la pacification de cette partie de l'Europe occidentale et du Sud, peuplée par les Slaves, qui, jusqu'au proche passé, fut le théâtre des plus sanglantes guerres. Dans cette tentative, la législation non unifiée des Etats slaves dans le domaine du Droit privé, surtout du Droit civil, présente une heureuse circonstance, étant donné que l'Unification du Droit privé nationale peut être parfaite dans chaque Etat slave au moyen de l'Unification dudit Droit dans tous les Etats slaves, par les Congrès de juristes panslaves.

D'un autre côté, la collaboration à l'Unification du Droit dans les Etats slaves formera entre les juristes slaves des liens plus étroits. Par les discussions mutuelles ils parviendront à l'unité des conceptions, ce qui entraînerait, conséquemment, une meilleure et plus moderne élaboration des projets de lois. Parvenu ainsi à l'unité des conceptions, les juristes slave seront en possibilité de les soutenir avec l'autorité nécessaire à leurs chances d'adoption aux Congrès internationaux pour l'Unification du Droit privé. Enfin, les juristes des Pays slaves appartiennent à une même origine ethnique: *slave*. Pourquoi cet élément essentiel qui joue un rôle important dans les relations internationales

politiques, ne serait pas d'une portée aussi importante dans la tentative de l'Unification du Droit privé dans les Pays slaves.

Prenant en considération le fait que les Slaves n'ont jamais au cours de l'Histoire montré des tendances conquérantes et étant donné le but pacificateur, si clairement exposé, de la collaboration panslave à l'Unification du Droit des Etats slaves, le choix de mode à cette Unification s'impose. Seuls les bons procédés peuvent mener au but désiré. Dans le choix de méthode les juristes slaves doivent s'inspirer des précédents appliqués aux travaux des Conférences Internationales de l'Unification du Droit privé et à leurs yeux ce présentent alors six expériences, plus ou moins réussies.

La première expérience, consistant en l'essai de l'Unification du Droit privé en les pays compris dans le cadre de la Confédération Germanique fondée en l'année 1815, laquelle tentative a joué un rôle prépondérant dans la formation de l'Etat fédéral de l'Empire Allemand, — ne peut servir d'image aux Slaves par le fait des tendances politiques des Etats confédérés germaniques qui font absence ou doivent être entièrement exclues des Congrès pour l'Unification du Droit dans les Etats slaves.

La seconde expérience, l'Unification universelle de certaine matière de droit, telle que propriété intellectuelle — propriété industrielle et littéraire et artistique, — a pleinement abouti et dont le succès est matérialisé dans les Conventions de Paris et Berne, et leurs nombreux amendements, auxquelles ont adhéré presque tous les Etats du monde. Les Etats slaves, après avoir conformé leurs législations aux exigences de ces Conventions, y ont aussi donné leur adhésion. Mais cette tentative ne présente pas l'ampleur de portée nécessaire: l'essai de l'Unification du Droit slaves doit avoir une base beaucoup plus étendue. Toutefois, la coopération internationale dans le domaine précité doit inspirer les Slaves par l'exemple de résolution et d'énergie invincibles dont les promoteurs de la garantie à la propriété intellectuelle ont fait preuve aux nombreuses Conférences convoquées à cet effet. C'est par ce côté qu'un service utile sera rendu à l'Unification.

La troisième expérience, dont les résultats sont méritoires, a été faite par l'Unification de la législation sur le chèque, lettre de change et billet à ordre, avec les conflits nés dans ce domaine, ainsi que par l'Unification du Droit fluvial et Communications et Transit. Cette expérience a été entreprise sous les auspices de la Société des Nations. La Société des Nations, pour servir les buts mentionnés a formé plusieurs Instituts centraux, entre lesquels s'affirme particulièrement l'*Institut international de Rome pour l'Unification du Droit privé*, à image duquel peut être formé un *Institut Panslave pour l'Unification du Droit privé dans les Etats slaves*. Les travaux précédents laissent aux juristes slaves l'enseignement que l'Unification du Droit privé dans les Pays slaves,

ne peut être faite que par une méthode minutieuse appliquée à la matière sélectionnée par les autorités du monde juriste.

La quatrième expérience, l'Unification du Droit privé dans les Etats des Balkans par la voie de la Conférence Balkanique, nous enseigne comment il ne faut pas entreprendre l'Unification du Droit privé dans les Etats slaves. La raison tient en le fait que la Conférence Balkanique a envisagé l'Unification du Droit privé dans les Balkans d'une manière accessoire, le principal travail étant à faire dans le domaine politique par l'élaboration du Pacte Balkanique.

Or, l'Unification du Droit privé dans les Balkans, aussi bien que dans les Etats slaves présente par elle-même une telle importance qu'elle doit être placée au premier rang et étudiée avec une attention particulière. Elle élimine toute politique hormis celle du Droit.

La cinquième expérience, incontestablement la plus intéressante aux yeux des juristes slaves, nous est donnée par l'essai de l'Unification du Droit des obligations au moyen du *Projet de Code international des Obligations et des Contrats*, élaboré par la Commission Française et Italienne. Les juristes, dont les noms font autorité en la matière, ont contribué à la rédaction de ce Projet de Code, ce qui présente la meilleure des garanties que le travail a été fait avec grande compétence et compréhension.

Les juristes slaves adoptant pour base dans leur travail ce Projet de Code, tireront d'énormes profits, dont nous ne citerons que deux. Tout d'abord, ils adhéreront à l'idée des juristes français et italiens que, dans le Droit privé, la conception individualiste doit être mise au devant de la conception sociale, ce qui les engagerait à suivre, dans leur tâche la voie déjà déblayée. Codifier, au sens international du mot, voudrait dire en ce cas, introduire dans les normes juridiques, par des dispositions courtes, claires et précises, le Droit existant dans les usages, la tradition romaine, les textes antérieurs et sancionné auprès des tribunaux par une application juste et équitable. En second lieu, ils s'associeraient à la Législation et le Droit des Pays latins, présentés au Projet du Code mentionné, ce qui libérerait les Etats slaves de l'influence austro-allemande qui se manifeste dans le Droit privé des Slaves et qui est étrangère à leur conception. Par cela ils adhéreront à la conception latine du Droit privé qui est de beaucoup plus proche aux Slaves que la conception austro-allemande. Si l'on s'engage en cette voie, le résultat obtenu en cette matière peut être d'une portée inestimable, car après la libération politique c'est la libération des conceptions austro-allemandes qui ne s'apparentent en aucune manière aux celles des Slaves.

Enfin, la sixième expérience, non moins importante que les précédentes, concerne les travaux sur l'Unification du Droit privé à La Haye. Six Conférences, quatre avant et deux après la Guerre, représentent un effort sérieux des juristes sur l'Unification des

normes dans les conflits des lois. Les nombreuses Conventions, mises déjà en vigueur, font preuve des résultats obtenus à la Haye. Ce travail doit attirer une sérieuse attention des juristes slaves, particulièrement, la sixième Conférence en l'année 1928, par sa tentative de l'Unification des normes dans les conflits des lois en matière de vente. A ce sujet, trois conceptions ont été clairement émises à la Conférence et ont été formulées dans les trois Avant-Projets de Convention relative aux conflits des lois en matière de vente.

La tentative des juristes slaves d'unifier le Droit privé dans les Etats slaves ne doit pas s'engager sur le chemin suivi à La Haye. Nous n'ambitionnons pas l'Unification des normes en collision mais l'Unification du Droit même. Toutefois, le mode de travail adopté à La Haye, essai de l'Unification par les rapports traitant chaque matière respective, peut nous être d'énorme utilité. Tout particulièrement la discussion sur l'Unification des normes en collision en matière de vente, qui a mis en lumière, par de nouvelles conceptions beaucoup de points restés inexplorés en ce domaine de Droit, doit servir d'enseignement aux juristes slaves dans leur travail sur l'Unification du Droit privé dans leurs pays.

Bref, le Congrès de Bratislava, doit avoir toujours présent en mémoire les enseignements laissées par les tentatives de l'Unification du droit privé dans le monde, afin que son travail, éclairé par les expériences antérieures, puisse aboutir au résultat souhaité. C'est la seule voie qui conduit au succès.

Dans la catégorie des problèmes du Droit privé devant être pris en considération lors de l'Unification, la législation attachée au domaine des obligations se montre particulièrement conforme à l'Unification étant donné son application de régir les besoins économiques de l'homme qui se présentent, dans leur essence, sous l'aspect semblable chez tout les individus. Par ce fait le Droit des obligations dans tous les Etats contient certaines dispositions générales communes, ce qui nous inspire l'idée que cette matière juridique est partuculièrement apte à l'Unification universelle. C'est la raison qui dicte aux juristes slaves de tenter, en premier lieu, l'Unification dans ce domaine juridique.

Dans cette tâche les juristes slaves doivent tout d'abord, s'inspirer du Projet de Code international, présenté par la Commission Française et Italienne, qui est pour plusieurs raisons tout désigné à leurs servir utilement d'exemple. Adoptant ce Projet de Code comme base de travail, le Congrès est premièrement appelé à s'expliquer sur les deux théories dominantes dans le Droit privé: Conception individualiste ou sociale. Il est indiscutable que tous ceux des juristes qui ont eu occasion d'étudier de près, en France, le développement et l'importance de l'école individualiste dans le

Droit privé, n'hésiteront pas à faire leurs les conceptions prises pour fondement au Projet de Code international mentionné. Un autre problème, non moins important qui se pose au Congrès, consiste en le choix du mode technique à appliquer lors de l'Unification, c'est à dire doit-on procéder à l'Unification par la voie d'un Code ou par codification partielle de différentes matières du Droit des obligations. Nous nous déclarons entièrement partisan de l'Unification au moyen de Code car par cette procédure, qui est la voie logique, on aboutira seulement à la systématisation de l'Unification. Cela permet à l'Unification de passer, par étapes, le chemin entre la partie générale des obligations, première unifiée, vers la partie spéciale dont la marche unificative de cette façon ne peut aucunement être entravée mais tout au contraire facilitée. L'uniformité de l'Unification par cette procédure sera assurée, les principes émis dans la partie générale unifiée trouveront leur application respective dans la partie spéciale.

L'origine commune — origine autrichienne — de la législation civile dans les Etats slaves pourrait utilement servir à l'Unification, d'autant plus que nous sommes obligés de constater à regret le fait, que les juristes slaves, dans leur effort d'unifier le Droit civil dans les confins des Etats, ne sont pas pervenus à se départir de cette influence autrichienne, ce qui est notamment le cas de la Yougoslavie. Les circonstances que nous venons d'exposer facilitent la procédure d'unification précitée.

Mais au cas où le Congrès s'unirait aux conceptions émises dans le Projet de Code international, le Droit slave unifié s'acheminerait vers le domaine de l'idée latine de Droit beaucoup plus proche à la mentalité de la race slave que les conceptions matérialistes austro-allemandes de Droit imposées aux Slaves par les circonstances politiques d'avant guerre et qui leurs sont complètement étrangères. Il est vrai que cela nécessiterait un plus grand effort étant donné que certaines modifications au Projet de Code sont à faire afin de le conformer à l'état de fait existant dans les Pays slaves, mais en échange ceux-ci seraient dotés d'une législation qui, à défaut d'une législation essentiellement slave, remplirait sûrement mieux sa tâche que toute celle dominée par d'autres influences étrangères. Les raisons y ont été présentées dans les pages qui précédent.

L'Unification du Droit privé peut être entreprise en tout premier lieu en matière de vente, sous l'enseignement laissé par les travaux faits dans ce même domaine juridique à la Conférence de La Haye au cours de l'année 1928.

En outre, le Congrès de Bratislava doit émettre *trois voeux*: *primo*, de conseiller aux juristes slaves la collaboration intense à toutes les Conférences internationales ayant pour but l'Unification du Droit privé, *secondo*, d'entreprendre dans le plus bref délai, l'établissement des Conventions interslaves en matière d'

extradition et assistance juridiciaire et dans l'attente de cet avènement à conseiller aux Gouvernements slaves la conclusion des conventions séparées, où elles font défaut, dont l'objet comprend la matière précitée, et *tercio*, à former un Institut Panslave pour l'Unification du Droit privé à l'exemple de l'Institut de Rome.

Le Congrès de Bratislava, dirigeant ces travaux dans le sens indiqué, ne manquerait de faire, à notre ferme conviction, œuvre utile à l'Unification du Droit privé dans les Etats apparentés à l'origine slave. Alors, l'influence bienfaisante de cette Unification se manifestera incontestablement dans le sens pacificateur dans les régions de l'Europe, ensanglantées par de récentes guerres et peuplées par les Slaves, qui désirent uniquement de suivre, en paix, la marche naturelle de leur progrès.

Le travail entier, entrepris à Bratislava, doit être imprégné de ce grand désir pacifiste qui conduira les Slaves vers le progrès souhaité, au profit des Etats slaves et de toute l'Humanité civilisée qui aspire à la Paix Universelle.

